

učenjima islama i da svoj društveni i ekonomski program pretvori u političku akciju, prvi korak na tome putu će mu biti da, neminovno, kodificira nusus Kur'ana i sunneta koji sadrže propise koji se odnose na politička pitanja» (147.).

Autor predlaže konkretan način procedure koja bi se provela u tom smislu. Idžtihadski Asad genij, kao i u drugim pitanjima, dolazi do punog izražaja. Kao ilustraciju možemo navesti Asadovo tumačenje Kur'anskog ajeta «Li kulli dže'alna minkum šir'aten we minhadža/Svakome od vas Mi smo odredili Allahovo zakonodavstvo i otvoren put» (5.:48.), koji on komentira na slijedeći način: «Prema tome, dok Allahovo zakonodavstvo (šari'a) skicira područje u kome se razvija muslimanski život, Zakonodavac je nama, unutar tog područja, ostavio otvoren put (minhadž) za vremenski uvjetovanu legislativu koja treba da obuhvati one situacije koje su, promišljeno, ostale netaknute nususom Kur'ana i sunneta» (32.). Asad smjelo poziva ne samo na korištenje samostalnog promišljanja već uočava da je to zaista urgentna potreba današnje generacije muslimana, jer «forme i funkcije islamke države nemaju nikave potrebe da korespondiraju sa bilo kakvim historijskim predloškim» (34.). Asad je imao priliku da svoje idžtihadske ideje i praktično realizira. Naime, on se preselio u Pakistan nakon njegovog osnutka 1947. i pakistanska vlada ga je imenovala za rukovodioca u Odjelu islamke obnove, čija je dužnost bila do formulira ideološke temelje nove države.

Naravno, ovaj prikaz ne može pokazati sve odlike ovoga zaista impresivnog djela i krupne ideje koje ono predstavlja. Nakana je da svratimo pažnju na ovo djelo i da ga izdušno preporučimo našoj široj čitalačkoj publici na južnoslavenskom govornom prostoru. Napominjemo da je ono prevedeno na mnoge svjetske jezike, uključujući i arapski. Prvi put je objavljeno 1961. godine u Kaliforniji (drugi put u Gibraltaru, 1980.), ali i danas zrači istom energijom.

Almir FATIĆ

DJELO KOJE VRAĆA I STAVLJA U PRVI PLAN BIT I SADRŽAJ ODGOJA ČOVJEKA

**Mujo Slatina, *Od individue do ličnosti*, 2005.
Dom štampe, Zenica**

U svom novom djelu, na kome je radio više od deset godina, profesor Mujo Slatina, dobro poznat čitaocima Muallima, zaokružio je svoj zaista iscrpan i studiozan rad na ideji konfluentnog obrazovanja.

U vrijeme kada se smisao i značenje odgoja marginaliziraju i potiskuju pred školovanjem, kada se bit čovječnosti stavlja u drugi plan iza usvajanja pukih informacija (koje čak ne možemo nazvati ni znanjima), profesor Slatina problematizira i u našu pedagošku teoriju i stvarnost vraća pitanje odgoja kao «najkraćeg puta do humaniteta».

Opsežno djelo *Od individue do ličnosti*, podijeljeno na pet cjelina (dijelova) daje prijedloge i rješenja odgojno-obrazovnih problema, definira i stavlja u prvi plan ljudsku prirodu i čovjekove potrebe, problematizira utjecaj kulture na odgoj i razvoj ličnosti, razmatra procese, strukturu i principe konfluentnog obrazovanja i ne zaobilazi ni igru i slobodno vrijeme kao značajke odgojno-obrazovnog rada.

U prvom dijelu «Ljudska priroda i odgoj», autor ističe da su važne karakteristike ljudske prirode njeni izvorni akti. «U izvorne akte ljudske prirode mogu se ubrojiti: čovjekove prirodni osjećaj za odgoj ili tzv. odgojni osjećaj, čovjekova otvorenost prema svijetu u kojem živi, čovjekova prirodna pronicljivost, njegova radoznalost i znatiželja, te čovjekovo aktivno odnošenje prema svijetu u kome živi». Ali, značajno svojstvo čovjeka je i njegova otvorenost za učenje. «Po svojoj prirodi čovjek je upućen na učenje. Ono omogućuje da čovjek bude ljudsko

biće. Zato nije nikakva slučajnost da je jedna od Objava počela zahtjevom uči/čitaj».

Čitajući knjigu, ne može, a da se ne primjeti autorova pripadnost islamu i nenametljivo promicanje ideje o neophodnosti religijskog odgoja. Autor ističe da su neka antropološka i socijalno-psihološka istraživanja pokazala da bi «religijski odgoj znatno smanjio potrebe za uslugama kliničkih psihologa i psihijatarata. Razlog je u tome što potrebe za sigurnošću mogu istinski biti zadovoljene pomoću religije». Ovo je značajno i vrijedno zapažanje našeg pedagoškog autoriteta, posebno u vrijeme kada se religijski odgoj još uvijek postavlja u svoje okvire i traži ravnopravno mjesto u odgojno-obrazovnom procesu.

Profesor Slatina također upozorava i na opasnosti od antagonističke akulturacije i etnocentrizma, koji je posebna forma težnje za moći, težnje da se bude bogočovjek (faraon, despot, tiranin, zločinac). Problematiziranje i ove teme (u okviru drugog dijela knjige), vrlo značajne za proces odgoja, dokazuje autorovu uključenost u savremena društvena događanja, na koja je spreman da odgovori kao naučnik, ali i kao čovjek.

Ipak, pitanju konfluentnog obrazovanja, profesor Slatina posvećuje najviše pažnje.

Definira ga kao «društveno organizirani proces učenja i podučavanja u kome biološki individuum i/ili jedno individualno nagonско biće, pomoću obrazovnih dobara, (samo)aktiviteta i unapređujućeg poticanja i djelovanja, izrasta, u svojoj totalnosti, iz unutaršnjeg toka obrazovanja/formiranja u jedno zdravo jedinstveno duševno, duhovno i djelatno ljudsko biće».

S obzirom na to da je učenje izričit cilj podučavanja, a i jedan i drugi proces su neraskidivo povezani u konfluentnom obrazovanju, autor daje i rješenje za to kada će podučavanje biti uspješno? «Najkraći odgovor na pitanje mogao bi glasiti: Kada učitelj shvati da je njegova osnovna uloga pomoći učenicima u učenju; kada je pronikao u potrebe, interesovanja i želje svojih učenika, tj. kada je spreman i sposoban upoznati svoje učenike, kada je učenje proces u kojem učenici dijelom potvrđuju, a dijelom razvijaju svoje

individualne životne snage, tj. kada je učenje aktivni, a ne pasivni proces; kada su učenici motivirani za učenje, tj. kada su svjesni potrebe sticanja znanja i razine svojih stečenih znanja, sposobnosti i vještina; kada su učenici dobro upoznati s onim što trebaju naučiti i na koji će način dobivati povratne informacije o svojim postignućima i svom napredovanju».

Strukturu konfluentnog obrazovanja, koju prema profesoru Slatini, čine obrazovanje, odnosno formiranje sposobnosti posmatranja, pamćenja, mišljenja, osjeća(n)ja, volje i mašte, autor je predstavio i kroz slikovne i tekstualne ilustracije u mnoštvu priloga koji nadopunjuju vodeći tekst.

Sa vrlo zanimljivim priložima i u drugim poglavljima, autor je ovo štivo učinio prijemčljivijim za čitaoca, a naročito je to postigao sa lijepim fotografijama kojima posebno obiluje četvrti dio knjige koji tretira još jednu važnu temu: «Igra i slobodno vrijeme».

Posljednje poglavlje djela *Od individue do ličnosti* rezervisano je za Principe konfluentnog obrazovanja koje autor smatra za «vodeće maksime pedagoškog djelovanja». To su: princip spontaniteta i samoaktiviteta, princip interakcije i komunikacije, slobode i odgovornosti, te princip aktualiteta i totaliteta koji se međusobno isprepliću. Njima je autor zaokružio ovu cjelinu, jer bez njih nema konfluentnog obrazovanja koje bi, pomoću ovog značajnog pedagoškog djela, trebalo pretočiti iz teorije u praksu.

Knjiga *Od individue do ličnosti* namijenjena je svima koji se bave odgojno-obrazovnim radom i nudi savremena i sasvim nova rješenja za važne procese sazrijevanja odgajnika, ali i odraslih.

Medina Jusić